

Міністерство освіти і науки України
Сумський державний університет

**Міжнародна стратегія
економічного розвитку регіону**

**Международная стратегия
экономического развития региона**

**International Strategy
of Region Economic Development**

Матеріали

VI Міжнародної науково-практичної конференції
(м. Суми, Україна, 17 березня 2016 року)

Суми
Сумський державний університет
2016

Отже, оцінка інноваційного потенціалу підприємства має базуватись, крім виявлення ступеня використання ресурсних інноваційних можливостей підприємства, на факторному аналізі та аналізі спроможності й інноваційної активності підприємства.

1. Фірсова С.М. Основні елементи інноваційного потенціалу / С.М. Фірсова, С.В. Чеботар // Економічний вісник Донбасу. – 2011. – № 3 (25). – С. 202-207.
2. Кокурин Д.И. Инновационная деятельность / Кокурин Д.И. – М.: Экзамен, 2001. – 575с.
3. Інноваційний потенціал та його оцінка [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://library.if.ua/book/4/495.html>
4. Трифилова А.А. Анализ инновационного потенциала предприятия/ Трифилова А.А. // Инновации. – 2008. – № 6 (63). – С. 67–72.
5. Шипулина Ю.С. Управління потенціалом інноваційного розвитку промислових підприємств: Автореф. дис... канд. екон. наук: 08.02.02 / Ю.С. Шипуліна ; Нац. техн. ун-т "Харк. політехн. ін-т". – Х., 2006. – 18 с.

ХАРАКТЕР ВПЛИВУ НАЦІОНАЛЬНИХ ІННОВАЦІЙНО-ІНВЕСТИЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ НА РОЗВИТОК ХАРЧОВОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ

Бондаренко С.А., к.е.н., докторант

Інститут проблем ринку та економіко-екологічних досліджень НАН України

Підвищення рівня забезпеченості інвестиційними ресурсами промислового сектору економіки ставлять серед найважливіших завдань економічного розвитку як провідні розвинуті країни світу, так і країни, що розвиваються. З урахуванням поточних економічних умов і невизначеності перспектив, саме інвестиційне фінансування розвитку промисловості є шляхом подальшого економічного зростання. Натомість в Україні внаслідок світової фінансової кризи, політичної нестабільності та недоліків системи управління рівень інвестиційної активності не дозволяє накопичувати достатній інвестиційний ресурс для модернізації економіки.

Аналіз показників динаміки капітальних інвестицій у харчову промисловість свідчить, що протягом 2010-2013 рр. до підприємств галузі надходило в середньому 14,2 % від загальних обсягів капітальних інвестицій у промисловість, причому частка харчової промисловості скоротилася з 15,3% у 2010 р. до 14,5 % у 2013 р. Обсяги капітальних інвестицій у харчову галузь протягом 2010-2013 рр. постійно зростали, у 2013 р. збільшившись в 1,8 разу порівняно з 2010 р. (табл. 1).

Таблиця 1

Капітальні інвестиції у харчову галузь за джерелами фінансування за період 2010-2013 рр. [1] млн грн

Показники	2010	2011	2012	2013
Усього, тис. грн., у т.ч. за рахунок:	8664,6	12254,6	13557,6	15275,3
коштів державного бюджету	4,5	25,1	14,1	-
коштів місцевих бюджетів	1,7	6,1	86,6	2,4
власних коштів підприємств та організацій	7333,8	10591,6	11669,4	14087,4
кредитів банків та інших позик	1004,2	1248,9	1760,4	987,1
коштів іноземних інвесторів	284,1	361,9	1,7	154,6
інших джерел фінансування	18,4	9,2	12,8	37,1
коштів вітчизняних інвестиційних компаній, фондів	-	11,7	-	-

У структурі джерел інвестування економіки України визначальну роль відіграють власні кошти підприємств. Майже повна відсутність державного фінансування капітальних інвестицій у переробній промисловості компенсується підприємствами за рахунок банківського кредитування. У 2010-2013 рр. глибока криза призвела до зниження темпів освоєння капітальних вкладень і введення нових виробничих потужностей, зростання обсягів незавершеного будівництва, низьких параметрів технологічної і відтворювальної структур капітальних вкладень.

Проте, харчова промисловість демонструє високий рівень ефективності використання капіталовкладень, про що свідчить, зокрема, тенденція зростання вартості основних засобів протягом 2008-2013 р. та переважання (за виключенням 2011 р.) коефіцієнту оновлення основних засобів над коефіцієнтом їх вибуття (табл. 2).

Таблиця 2

Показники ефективності інвестування харчової промисловості за період 2008-2013 рр. [1, 2] млн грн

Показники	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Вартість основних засобів (на кінець року), млн грн	72957	80367	89453	93893	105624	116776
Ступінь зношеності основних засобів, %	44,9	44,7	45,1	45,8	47,2	48,5
Коефіцієнт оновлення основних засобів, %	11,6	8,7	7,2	2,0	8,5	8,1
Коефіцієнт вибуття основних засобів, %	5,4	7,3	5,5	9,7	3,6	4,3
Фондоємність (вартість основних засобів на 1 грн реалізованої продукції), грн	0,48	0,49	0,45	0,42	0,40	0,43

Ефективність використання основних засобів у галузі підтверджується динамікою показника фондоємності. Хоча при цьому позитивні тенденції підвищення ефективності використання основних засобів наразі не привели

до покращення їх стану, оскільки ступінь зношеності зріс з 44,9 % у 2008 р. до 48,5 % у 2013 р.

За даними Держкомстату, у 2010-2013 рр. глибока криза призвела до зниження темпів освоєння капітальних вкладень і введення нових виробничих потужностей, зростання обсягів незавершеного будівництва, низьких параметрів технологічної і відтворювальної структур капітальних вкладень.

Погіршилась технологічна структура інвестування, обмежені інвестиційні ресурси нераціонально розподіляються між новим будівництвом і технологічним оновленням виробництва. У структурі валових капітальних інвестицій підвищилась частка інвестицій у будівництво, а частка інвестицій у машини та обладнання у 2013 р. становила лише 30%, що менше, ніж у кризовому 2009 р. [3].

Галузева структура капітальних вкладень за досліджуваній період значно погіршилась: незважаючи на те, що їх основна частка припадає на переробну промисловість (у 2013 р. – 42,24% від загального обсягу капітальних вкладень), майже третину інвестиційних ресурсів було спрямовано у добувну промисловість (22,81%). Тоді як інвестиційна активність у галузях машинобудування за роки незалежності впала більш ніж у 13 разів (з 29,3% у 1990 р. до 2,23% у 2013 р.). За підсумками 2013 р. пріоритетними видами промисловості з точки зору надходження інвестицій в основний капітал були харчова промисловість 14,2%, металургійне виробництво та виробництво готових металевих виробів 10,5% [1, 2].

Наявні проблеми надходження і розподілу інвестицій у промисловому секторі в Україні полягають у структурних диспропорціях (технологічних, галузевих, регіональних, за джерелами інвестування), що загрожують поглибленням дисбалансів товарних і фінансових ринків, консервацією неефективної структури виробництва, монополізацією окремих стратегічно важливих або соціально значущих галузей економіки, нераціональним використанням сировинно-ресурсної бази та виробничих потужностей. Необхідність модернізації промисловості обумовлює потребу у вирішенні стратегічних завдань у сфері інвестування промисловості та виділення напрямків вдосконалення системи інвестування промислового розвитку на середньострокову перспективу.

Україна може бути продовольче незалежною по життєво важливих продуктах харчування, для виробництва яких у неї є достатній природно-економічний потенціал. Однак у сучасних умовах, через обмеженість фінансових засобів, можна використати тільки ті фактори зростання виробництва, які не вимагають додаткових інвестицій, зокрема – здійснення інституціональних перетворень, удосконалення фінансово-кредитної системи, оптимальне поєднання ринкових регуляторів, посилення

державного впливу на всі сфери діяльності.

Виходячи з вище зазначеного, відтворення і прискорений розвиток харчової промисловості є важливою передумовою подолання кризових явищ в промисловому секторі економіки країни. Харчова промисловість України як за наявними виробничими потужностями, їх фізичним, технічним і технологічним станом, так і за рівнем розвитку інфраструктури не є досконалою з точки зору відповідності її сучасним вимогам щодо рівня техніко-технологічного розвитку промислових підприємств. Крім того, вона є дуже залежною від обсягів виробництва вітчизняних сировинних ресурсів для випуску продукції харчування. Це й спричинює її суттєве відставання від рівня розвитку аналогічної галузі в економічно розвинених країнах. Низький рівень наукоємності вітчизняного виробництва визначається не тільки дефіцитом грошей або браком стимулів і пільг.

Аналіз динаміки інноваційно-активних підприємств у харчовій промисловості за 2008 – 2014 рр. (табл. 3) вказує на збільшення кількості підприємств, що займалися інноваційною діяльністю за період 2008–2012 років.

Таблиця 3

Показники інноваційної активності підприємств харчової промисловості за 2008 – 2014 рр. [4]

Показники	2008 р.	2009р.	2010 р.	2011 р.	2012 р.	2013 р.	2014р
1	2	3	4	5	6	7	8
Загальна кількість підприємств харчової Промисловості	2566	2594	2457	2383	2243	2158	1990
Кількість підприємств харчової промисловості, що здійснюють інновації	309	336	352	384	420	398	334
% від загальної кількості Обстежених	12,1	12,9	14,32	16,11	18,72	18,44	16,8
приріст порівняно з минулим роком, %	- 9,9	+ 8,7	+ 4,7	+ 9,1	+ 9,4	-5,2	-16,1
<i>Розподіл інноваційно-активних підприємств за напрямками здійснених інновацій, з них займалися (кількість / % від кількості інноваційно- активних):</i>							
внутрішні НДР	19 / 6,1	15 / 4,5	16 / 4,55	19 / 4,95	17 / 4,05	17 / 4,27	15 / 4,49
зовнішні НДР	19 / 6,1	19 / 5,7	10 / 2,84	13 / 3,39	11 / 2,62	12 / 3,02	8 / 2,40
придбання машин, обладнання та програмного забезпечення	168 / 54,4	191 / 56,8	204 / 57,95	245 / 63,80	235 / 55,95	231 / 58,04	203 / 60,78
інші зовнішні знання	23 / 7,4	21 / 6,3	18 / 5,11	16 / 4,17	20 / 4,76	16 / 4,02	15 / 4,49
навчання та підготовку персоналу	26 / 8,4	53 / 15,8	43 / 12,22	63 / 16,41	71 / 16,90	79 / 19,85	81 / 24,25
ринкове запровадження інновацій	20 / 6,5	22 / 6,5	21 / 5,97	30 / 7,81	25 / 5,95	23 / 5,78	16 / 4,79
інші витрати	41 / 13,3	42 / 12,5	42 / 11,93	47 / 12,24	37 / 8,81	31 / 7,79	19 / 5,69

Продовження таблиці 3

1	2	3	4	5	6	7	8
<i>Кількість підприємств, що реалізують:</i>							
інноваційну продукцію (всього / % від кількості, що реалізують продукцію харчової промисловості)	226 / 8,8	245 / 9,4	239 / 9,7	268 / 11,2	281 / 12,53	276 / 69,35	220 / 65,87
інноваційну продукцію за межі України (всього / % від кількості, що здійснюють інновації)	34 / 11,0	43 / 12,8	49 / 13,9	59 / 15,4	53 / 12,62	57 / 14,32	47 / 14,07

У 2012 році інноваційною діяльністю в харчовій промисловості займалися 420 підприємств, або 18,72 % від загальної кількості обстежених підприємств харчової промисловості. Ситуація кардинально змінилась, починаючи з 2013 року. Кількість підприємств харчової промисловості, що здійснюють інновації, скоротилась у 2013 році на 5,2%, а у 2014 році – на 16,1% у порівнянні з попереднім роком. При аналізі розподілу інноваційно-активних підприємств за напрямками здійснених інновацій виявлено, що більшість підприємств (54,4 – 63,80%) віддає перевагу придбанню і впровадженню машин, обладнання та програмного забезпечення, що свідчить про бажання підприємств спрямовувати кошти на технічне переоснащення виробництва.

Водночас, у 2012 – 2014 рр. році, порівняно з 2008 – 2011 рр., зменшилась питома вага підприємств, що займалися дослідженнями і розробками – з 6,1% до 2,40%.

В цей період, з одного боку, спостерігається активізація інноваційної активності великих підприємств, що мають фінансові можливості проводити дослідження і розробки, залучати підготовлених фахівців із технологій харчової промисловості, здійснювати маркетингову діяльність і рекламу для просування продукції на ринки. З іншого – зменшилася кількість підприємств, що спрямовували кошти на придбання ноу-хау та технологій, здійснювали технологічну підготовку виробництва.

В цілому, для структури витрат харчових підприємств характерні різкі диспропорції між окремими видами інноваційної діяльності. Проте, прослідковується позитивна тенденція, яка засвідчує те, що підприємства почали приділяти більше уваги навчання і підготовці персоналу, на що за досліджуваний період припадала відповідна сума інноваційних витрат (від 8,4% у 2008 році до 24,25% у 2014 році).

Станом на 01.01.2014 р із загальної кількості інноваційно-активних підприємств вітчизняної харчової промисловості тільки 65,87% реалізовували вироблену інноваційну продукцію, а за межі України – 14,07%.

На даний час спостерігається дефіцит нововведень, які б докорінно змінювали структуру промисловості. Більшість технологічних інновацій в основному спрямовані на модернізацію виробництва.

Таким чином, значний потенціал інноваційного розвитку високо конкурентного виробництва продуктів харчування, зосереджений в даній галузі, так і не залучається до процесів економічного зростання і підвищення ефективності діяльності.

1. Капітальні інвестиції за видами промислової діяльності. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>

2. Обсяги реалізованої промислової продукції (робіт, послуг). [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>

3. Промисловість і промислова політика України 2013: актуальні тренди, виклики, можливості: наук.-аналіт. доповідь / О.І. Амоша, В.П. Вишневський, Л.О. Збаразька та ін.; за заг. ред. В.П. Вишневського; НАН України, Ін-т еконо-міки пром-сті. – Донецьк, 2014. – 200 с.

4. Наукова та інноваційна діяльність в Україні : статистичний збірник [Електронний ресурс] / Державна служба статистики України, 2014 // Режим доступу : http://ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/2014/zb/09/zb_nayk_13.zip

ОСНОВНІ ЧИННИКИ ВАЛЮТНОГО КУРСОУТВОРЕННЯ В УКРАЇНІ

Голуб Р.Р., старший викладач

Львівський навчально-науковий інститут ДВНЗ «Університет банківської справи» (Україна)

Сальдо торгового балансу і рахунку поточних операцій продовжують відігравати значну роль у формуванні попиту та пропозиції на національну та/або іноземну валюту. Джерелами фінансування негативного сальдо рахунку поточних операцій є: зростання зовнішнього боргу; інвестиції (прямі та портфельні) у вітчизняний акціонерний капітал; продаж державних активів (доходи від приватизації); зменшення міжнародних валютних резервів; девальвація валютного курсу національної грошової одиниці. Суттєвим невикористаним джерелом нівелювання макроекономічних дисбалансів в Україні був де-факто фіксований режим валютного курсу, який з лютого 2014 року переведений у режим «брудного» (адміністративно-регульованого) плавання.

Зростання зовнішнього боргу України, будучи джерелом фінансування дисбалансів, з певного моменту у часі також може стати чинником девальваційного тиску на гривню. Девальваційний тиск на валютний курс чинить не весь обсяг зовнішнього боргу, а лише та